

Montella

LA

TORRE DELS CADELLS

LLEJENDA

MELODRAMÀTICA

EN

TRES JORNADAS.

LO

MAS

DELS

ESTORNELLS

SEMI-PARODIA

EN UN ACTE

DE

16

LA TORRE DELS CADELLS

PREU SINS RALS.

*... de ...
Calle Sabonella N.º 2
2.ª 1.ª*

Barcelona
LA

TORRE DELS CADELLS

LLEJENDA MELODRAMÀTICA

EN TRES JORNADAS.

Comença
Bons
*...
...
...
...*

LA
TORRE DELS CADELLS

LLEJENDA MELODRAMÁTICA

EN TRES JORNADAS

SON AUTOR

PAU MONTELLÁ Y SENESPLEDA

*Representada ab extraordinari éxit en la Ciutat de Barcelona
y en lo any 1885.*

BARCELONA

ESTAMPA DE LLUIS TASSO SERRA

ARCHI DEL TEATRO, NÚMS. 21 Y 23

1886

José Olive

Esta obra es propiedad de su autor, y nadie podrá sin permiso reimprimirla ni representarla en España y sus posesiones de Ultramar, ni en los países con los cuales haya celebrado ó se celebren en adelante tratados internacionales de propiedad literaria.

El autor se reserva el derecho de traducción.

Los comisionados de la Administración Lírico dramática de D. Eduardo Hidalgo, son los exclusivamente encargados de conceder ó negar el permiso de representación y del cobro de los derechos de propiedad.

Queda hecho el depósito que marca la ley.

MOTIU DEL MELODRAMA.

En la comarca de la Cerdanya y en sa Batllia, á mitj-hora de la vila de Bellver, existeix la antiga casa anomenada LA TORRE DE CADELL (Baronia de Aransa), de la qual suposan alguns cronistas y altres asseguran, que d' ella descendeixen los célebres Cadells rivals dels Nyerros; de dita torre, com de totes las familias notables, se 'n conta la seva rondalla més ó menos verossímil. La que 's conta de aquesta, es la següent, de la qual molts asseguran que provè lo nom de Cadell.

Un jorn se presentá á la torre una dóna pobre, carfida de criaturas, demanant caritat; sortí la Baronesa, que estava en cinta, y en lloch de ferli caritat y aconsolarla, la apostrofá per haber posat tants infelissos al món; la pobre s' indigná, la malehí y li desitjá tantas criaturas com á una gossa cadells.

Vinguè lo día del part, y parí set criaturas; donantse la casualitat de trobarse sola en la casa ab una criada de confiança, pues son marit havia sortit á cassar, y los demès eran als treballs del camp, encarregá á la criada que fiquès las ditas criaturas dins d' un cistell tapadas ab roba, y simulant anar á rentar, las anès á tirar al Segre; s' en reservá ella, no obstant, una. La criada se 'n anava á cumplir sas ordres, pero la sorprenguè lo marit que tornava de la cassa; interrogada y descuberta per sa confusió y los plors de las criaturas, sapiguè lo que passava, pues tot ho confessá la cómplice, y encarregant á la criada que tornès á la casa y diguès á sa mestressa que havia ja com-

plert sas ordres, buscá lo marit didas, y féu criar secretament las criaturas.

Al cap de alguns anys se celebrava una festa en lá torre del Barò; vestí als sis infants iguals al que tenia á casa sèva, los arreglá en una cambra separada y tots set assentats junt á una taula, los hi féu servir lo dinar. Acabat lo festí celebrat per lo Barò, diguè que volía donar una sorpresa á sa esposa; y cridant á tots los convidats, la agafá per la má, y obrint la porta ahont estavan los noyets, los hi mostrá y li preguntá á quín estimava mès; ella responguè que á tots, porque tots eran fills sèus; l' hi agafá un fort treball y caiguè morta.

Aquesta rondalla, pues, ha servit de argument del present melodrama.

À

P. JOSEPH M.^A MARTÍ Y TERRADA.

Acepta, amich de mos primers jorns, ab ta proverbial indulgencia aquest part de natural-lesa fecundo, si bè estèril de imaginaciò.

L' Autor.

PERSONATJES.

D. ^a BLANCA, Baronesa de Aransa.	20 anys.	
BERTA, sa confidenta	19 »	
MARTA, vassalla.	35 »	
D. GUILLEM, Baró de Aransa.	30 »	
DESCATLLAR.	60 »	}
PASTORS.	50 »	
MOXÓ.	28 »	
ESTEVA	25 »	
D. ^a GUMERSINDA.	18 »	}
» EUDUVIGIS.	17 »	

Caballers (1)-

Damas.

Set infants de tres anys.

Altres set de diferents edats (2).

Patjes y Escuders.

(1) Noms de families nobles existents avuy dia en la Cerdanya.

(2) Ab set infants'pot representarse la present óbra, doblant las figuras: puig que los del primer acte poden servir per lo final.

JORNADA PRIMERA.

La escena passa en la torre de D. Guillém, Barò de Aransa. Sala sumptuosa; al alsarse 'l teló 's véu la taula parada en lo mitj de la escena, rodejada de convidats y patjes que serveixen.

ESCENA PRIMERA.

Ordre dels personatjes assentats á taula, comensant per la dreta: MOXÓ, EUDUVIJIS, PASTORS, BLANCA, ARANSA, DESCATLLAR, GUMERSINDA, ESTEVA; Moxó y Esteva, ocupan los extrems donant l' costat al públich. Los demès de front. Patjes detrás dels convidats servint.

ARANSA.

Gran satisfacciò, amichs mèus, ompla mon cor al véureus reunits en aquesta taula en día solemne com avuy, celebrant la mèva boda: amor y amistat, paraulas divinas, complement de la felicitat.

BLANCA.

La mèva veu s' uneix ab la tèva, Guillém, ab qui avuy m' acabo de desposar, per repetirvos qu' es tant gran mon goig y tanta ma satisfacciò, que desitjaría que cada any commemoressim lo nostre enllás ab brillant festa com avuy, en companyia dels mateixos amichs, que en est moment honran aquesta taula y participan de nostra felicitat.

ARANSA.

T' ho prometo formalment, Blanca, y en presencia de estos Ilustres Caballers *y Nobles Damas* t' ho juro.

Tots.

¡Viva, viva! (*Trincan las copas.*)

PASTORS. (*Alsantse.*)

Permeteume, esposos plens de ditxa, que siga lo Vervessoral Caballer d' Enveitg lo primer en brindar per vostre amor, per vostra felicitat.

DESCATLLAR. (*Alsantse.*)

Brindo també, perque vells pugau arribar ab las mateixas ilusions que avuy vos fan somriurer y que jamay se pugan refredar.

Moxó. (*Alsantse.*)

Vostra felicitat envejo; solter soch jo; mes vos prometo que avants d' un any haurè entrat en vostre gremi, puig no vull ser l' últim descendent de la noble familia de Moxó; per çó ab tot l' anhel de mon cor, brindo per mon projectat enllás.

ESTEVA. (*Alsantse.*)

Vostre exemple seguirè, amich méu, puig tinch demanada la má de la noble dama Gumersinda, com vos la d' Euduvijis, y 'm semblan sigles los días que faltan á l' época prefixada á mon desposori; ab tot mon entussiasme, pues, brindo com vos per tant desitjat llas.

*GUMERSINDA. (*Alsantse.*)

Brindém, pues, Euduvijis, ab nostres amants, que com bons caballers y en presencia de nostre respectable oncle Descatllar, prometen cumplir llur paraula.

EUDUVIJIS. (*Alsantse.*)

Ja que ab ells en lo mateix plat havém menjat, y en la mateixa copa havém begut (1), ab juvenil entussiasme brindém, y que jamay nuvo-lada malehida puga enterbolir las dolçuras de l' amor.*

ARANSA. (*Alsantse.*)

Brindo per las nobles damas, que ab sa bellesa *y melodiosa veu, fan brillar ma festa y* enardeixen lo cor de llurs donzells.

BLANCA. (*Alsantse.*)

Ab tot mon entussiasme també brindarè jo, per la eloqüent paraula de Esteva, mon Advocat, per la profunda sabiduría de Moxó, mon Doctor, y per las victorias obtingudas per nostres paladins Descatllar y Pastors, que ab llur valor y fé han venjat los ultratjes dels Nyerros nostres implacables rivals, han humillat y cubert de dol la mitja lluna del Sarrací.

TOTS.

Viva, viva! (*Trincan las copas.*)

DESCATLLAR. (*Alsantse.*)

¡Que Dèu confongui al Sarrací que contra 'l cristianisme atenta, y als de Nyer que nostra noblesa volen humillar; Janot d' Aransa vostre antepassat fou lo primer en castigarlos y fer respectar los privilegis de nostra catalana noblesa; per en Janot brindo jo.

TOTS.

Per en Janot. (*Trican.*)

ARANSA. (*Alsantse.*)

No recordém venjansas y rivalitats; amor y amistat siga nostre lema en lo día d' avuy.

TOTS.

Siga.

CABALLERS.

Per la amistat.

DAMAS.

Per l' amor. (*Trincan.*)

PASTORS.

Bevent confortables vins y gustant sabrosos menjars, puga jo assentarme cad' any en aquesta taula, contemplant la felicitat dels esposos,

(1) Costúm de la edat mitja pera demostrar la intimitat.

havent donat ja á llum l' any vinent lo benehit fruit de llur amor; y brindo (*Alsantse*) pera que pugui veure la dida assentada aquí al mèu costat, amamantant lo Noble Infant Barò de Aransa, Senyor de Arsegal y de Prullans.

BLANCA.

¡Ah! Calléu, calléu; de Pastors; no 'm parlcu de criaturas, que no son bonas mès que per donar disgustos; jo que jamay m' he mogut del recò d' aquest Condat, que no he vist mès que Llivia la antiga, la vileta de Bellver, lo fort de la Condal Puigcerdá y lo palacio del compte D. Nuño Sanchez á Palau, avuy que 'm veig lliure de la patria potestat, que anhele disfrutar de la joventut, veure món y grans capitals, me desitjau infants que no son mès que rémoras pera viatjar... ¿Y los disgustos que donan? ¿Y las ingratituts quan son grans? ¡Ay, amich mèu! que tardin molt en venir ó que no vinguin may, que cap falta 'm farán.

ARANSA.

¡Blanca, no digas aixó! may t' havia sentit parlar així; molt m' agrada que disfrutis al mèu costat, puig ets jove y tens de gosar, pero has de saber, que lo matrimoni estéril, no es may ditxós, perque li falta 'l llas dels fills, que es lo complement de sa felicitat.

DESCATLLAR.

Tè rahò 'n Guillém; després que 'ls fills donan goig, los necessitèu per heredar vostres bèns, y sería molt de lamentar que la casa mès antiga de la comarca Ceretana, no tinguès un valent y robust infant per heredar sa Baronía.

BLANCA.

Tindrèu tota la rahò, Descatllar, pero... ¿qué hi faréu? ahí soltera, pensava d' un modo; avuy casada, penso ja d' un altre, y si ab franquesa vos tinch de parlar, no estich jo per criaturas, jamay ne voldria veure cap.

ESCENA II.

Dits. BERTA.

BERTA. (*Per la esquerra primer terme; acatament al sortir.*)

Monsenyors; ha penetrat fins á la cambra anterior la infelís Marta, vostra vassalla, que fá tres días ha perdut á son espós; vè acompanyada de sos fillets, y demana ab molta insistencia véurer al senyor Barò.

BLANCA.

Devias haverla despedida; avuy no estém per ella.

BERTA.

M' ha suplicat tant, m' ha fet tanta compassiò, que no he pogut excusarme.

ARANSA. (*Pensatiu.*)

¿Qué voldrà?

BLANCA.

¿Qué vols que vulga? Que amparis á ella y á sos fills; vetaquí un exemple palpable de lo que estavam parlant; las criaturas son una plaga que 'ls pobres no poden mantenir y que arruinan als ríchs; en aquest moment disfrutém de goig y alegría y ella 'ns vè á entristir. (A Berta) Dígali que Dèu l' ampari; despedeixla ab bonas paraulas, no la deixis entrar.

ARANSA.

Cert que 'm sorprens, Blanca, obrint aixís ton cor poch caritatiu; sempre has demostrat bons sentiments; sols ara 't sento parlar aixís: no vull que 'l día de nostre desposori deixi de celebrarse ab un acte caritatiu.

BLANCA.

Lo que tractas tú ab tos humanitaris sentiments, es ferme disgustar; pero no vull que 's diga que t' hagi privat de semblant satisfacció. (A Berta.) Pots introduhirla.

ESCENA III.

Dits menos BERTA.

ARANSA.

Son marit era de mos vassalls lo més honrat, treballador; fidel á nostre causa, contra 'ls Nyerros había lluytat, molts favors d' ell tinch rebuts, y no puch abandonar á sa viuda avuy que plora en la miseria; no tant per ella, com per sos pobres petits.

ESCENA IV.

Dits. MARTA. (Pobrement vestida ab set infants agafats á sas faldillas.)

MARTA. (*Acatament.*)

Perdonéu, Nobles Caballers y bellas Damas, si vinch á interrompre la alegría d' aquesta festa ab mos plors; pero la necessitat m' obliga pera mí y los meus fillets á implorar llur compassió; he quedat viuda, sense salut, ab aquestos tendres ignoscents que fá tres días han perdut llur pare, y no tenim més amparo que la tendre compassió de las ánimas piadosas; ríchs y poderosos sou, senyors, apiadéuvos puig dels desamparats, que Dèu y la Verje Santa multiplicarán vostra riquesa recompensant vostra caritat.

ARANSA.

Digne sou de compassió; per de prompte, aquí teniu vuit lliuras per allaugerir las vostras necessitats. (*Donantli diners. Marta recullirá y besará las aumoynas que li fan.*)

DESCATLLAR.

La mèva casa de la Condal Vila, serà sempre oberta pera vos y vostres fillets. Teníu, bona dóna. (*Fentli aumoyna.*) Ab Dèu confiéu que ell vos ajudarà.

PASTORS.

Cert que 'm féu compassiò; prenéu. (*Fentli aumoyna.*) Si algun día veniu á Ènveigt, entrau en mon Vervessoral Castell, que allí no vos faltarà caritat ni aculliment.

MARTA.

Dèu ni dò, nobles y generosos caballers.

ESTEVA.

Donatiu vos faig de lo que porto en ma escarcela, prenéu, tot es per vos. (*Donantli diners.*)

MOXÓ.

Teníu; prenéu; (*Idem*) y convindria que ab mí os deixésseu veurer perque reparo en vostra cara la salut trencada per disgustos y privacions y desitjós estich de poderla remediar.

*EUDUVIJIS.

Bona dóna; ni un diner puch aquí oferirvos, pero junt ab Gumer-sinda, prometo enviarvos de la Condal Vila uns vestidets nous pera vostres infants.

GUMERSINDA.

Dius bè, Euduvijis; no sòls lo vestit sí que també lo calsat 'ls havém de comprar; ¿no véus que las espinas y las pedras han desgarrat llurs péus? *

MARTA.

Dèu y la Verje Santa de la Sagristía, vos aumenti las riquezas, plahers y satisfaccions, compassius Caballers * y piadosas Damas, * ab cor gran, mès rich que l' or; de vosaltres, ja may aquesta infelís se olvidarà en sas oracions.

ARANSA.

Ordres donarè á mon Batlle, perqué os auxiliï cotidianament ab un pá, y en una de las dependencias de mos arrendataris, os farè donar aculliment.

BLANCA.

Cert, que jo, ja no sè que donarli; puig que vosaltres ab tantas promesas y aumoynas me la havéu enriquida. (*Ab cinisme.*) ¡Quíns cors mès tendres! ¡Quina compassiò! ¿Y pera qui? Pera una dóna jove que pot molt bèn treballar; vritat es, que va carfida de criaturas y... ¿Quí 'n tè la culpa de tot aixó? Ella; perque los posá al món. Miserables que ab prous feinas poden guanyarse un rosegò de pá, se casan y lo món poblan de infelissos que sos amos han de mantenir; aquí tenim aquesta dòna per exemple ab un escarrafell de criaturas; ella s' encarregá de posarlas al món y... ¿Quí las mantindrà? ¿Los amos? Disbarat. Los pobres per evitar calamitats, ja may s' hauríau de casar.

ARANSA.

¡Blanca! modera tas paraulas, que Dèu castigarte podria.

BLANCA.

Per més que 'm contradigas, aqueixa es la veritat. Bona dòna; de mí, res n'esperéu; si vos mateixa vos havéu portat la desgracia, tota sola aconsoléus.

ARANSA.

¡Blanca!

MARTA.

Sort ne tenim que en lo món no tots pensan com vos; si sols fòs dels richs privilegi lo casarse... ¿Quí cultivarí las terras? ¿Quí culliría sos fruits? ¿Quí fabricarí los vestits y construhiría dels richs las grans casas y sumptuosos palaus? ¿Cóm podríau vosaltres proporcionarvos tants plahers y comoditats si no hi hagués pobres que os servissen? Lo rich y poderòs, está molt bè que mani si 'per manar tè capacitat; los pobres, ja sabém que 'ns toca obehir y treballar; pero sent lo pobre infant ó desvalgut ó quant arribi lo dia de sa vellesa. crech jo qu' es hasta un rigorós deber la aumoyna; aquí tinch aquestas criaturetas que ab lo temps se farán grans y si vosaltres ara 'ls hi féu bè, quan tingan forsas ja ho compensarán.

BLANCA.

Ab ingratituts; los vostres fills, aqueixa covarrada de lloparrons, (*Moviment d' indignació de Marta*) quan siguin grans, serán feras que á llurs compassius amos devorarán.

MARTA.

Cert que ab vostras venenosas paraulas me féu desatinar; sens rahò petita ni gran prostergau á mos ignoscents fillets y me 'ls tractau de feras, mes... ¡Ay! aixís Dèu me vulgui escoltar y en lo primer part os en doni com á una gossa cadells, per vostre dur cor castigar.

BLANCA. (*Ab ira donant un cop á la taula y alsantse.*)

¡Qué diu! ¿Qué diu aquesta dóna?

TOTS.

Desatina. (*Alsantse.*)

BLANCA.

Ma justa ira provoca. (*A Aransa.*) Fesla agafar... fesla agafar immediatament y castígala ab rigor.

(*Melodrama.*)

MARTA.

¡Infelís Baronesa! Tranquila lo castich espero. (*Ab imperi.*) Vostra ira y rencor s' estrellan devant la justicia de Dèu.

BLANCA.

¿Será vritat lo que diu aquesta dóna?... Lo fatalisme de sas paraulas ofusca mon enteniment... (*Ab dolor concentrat.*) ¡Ay, predicció fatal, cóm torturas lo cor mèu! (*Se reclina com desmayada en lo seno de Aransa; los convidats quedan pasmats.*)

CUADRO. CAU TELÓ PAUSAT.

JORNADA II.

De la anterior jornada á n' aquesta ha passat un any. L' escena té lloch en los boscos del Ingle.

ESCENA PRIMERA.

Colocació de personatjes comensant per la dreta. DESCATLLAR, MOXÓ, ARANSA, PASTORS, ESTEVA, escuders. Ab trajos de cassadors apareixen assentats sobre banchs de molsa ó pedras; al costat tindrán las armas que serán venables, ballestas y armas blancas, aprop d' ells un cistell ab provisions; figura que acaban de berenar. Los escuders detrás d' ells servint.

PASTORS.

Vaja, Descatllar, un' altra salutaciò, un altre elogi á vostra rica cullita de Illa y de Saus.

DESCATLLAR. (*Prement la bòta ó carbassa que li ofereix Pastors.*)

¡Oh! sabròs y comfortable ví del Rosselló, benehit sigas mil voltas tú, que reparas las forsas del cassador fatigat. (*Alsa la bòta, beu y quan ha begut, la passa al del costat y succesivament beuhen tots, sens interrompre per çó lo diálech.*)

ESTEVA.

A fé que ho necessitavam; dès que ha sortit lo sol fins ara que corre á la posta, no havém parat un moment.

Moxó.

Y aixó que ja avuy fá vuit días que dura la cassera.

PASTORS.

No 'ns podrán dir mal profit vos fassi: havém recorregut casi tot lo Pirineu Oriental, las montanyas de Cadi, Puig-Perich, Puig-Mal, los Estanys...

ARANSA.

Pero ab gloria; puig nostres faloners, patjes y escuders, ja arrossegan cap á casa tres isarts, mès d' una dotzena de llebras y cassa menuda que no val la pena de mentar.

(*Los cassadors han begut y los escuders reculleixen la bòta ó carbassa y 'ls venables y desapareixen per la dreta.*)

DESCATLLAR.

Ab tant bè de Dèu, magnífich present farém al Compte y podrán prepararse ab tota esplendidés las bodas de Esteva y Moxó.

MOXÓ.

Es veritat, y per çó ab cordial galanura vos dono las gracias per la part que 'm toca per haverse complert ab tant felís éxit l'objecte d' aquesta gran cassera.

ESTEVA.

Y jo també vos las dono, no sols en nom mèu, sí que també en nom de nostras estimadas donzellas Euduvijis y Gumersinda, ab las quals Moxó mon company de bodas y jo, quedarem desposats ans de tres días, enllasant aixís nostra amistat ab nostre amor.

DESCATLLAR.

Sempre ab complasencia ajudém als amichs y ab més rahò que ningú he vingut á contribuir á la cassera, no sols per serme molt delectosa sa fatiga, sí que també perque es son objecte contribuir á la major ostentaciò de la festa, sent com es pera mí vostre doble enllás honrós y de gran satisfacciò.

PASTORS.

Avuy acabém la fatiga y demá á la nit reposarem tranquils, havent tingut lo plaher de abrassar á nostras familias sens tenir que plorar cap desgracia gran ni petita.

ARANSA.

De veras ho desitjo així; perque no sè quin fatal presentiment está oprimint lo mèu cor.

ESTEVA.

Y... ¿per quin motiu?

DESCATLLAR.

Aransa, expliquéuvos.

ARANSA.

Com ja sabéu, ma esposa está en cinta próxima al part, y desde 'l dia de nostre desposori que va minvant sa natural alegria; en vá la he volgut distréurer viatjant en ma companyia per Catalunya, Valencia y Aragò, recorrent tot lo Rossellò y Conflent, visitant á mos parents de Provensa, freqüentant los millors centres y distingidas societats, y ocupant los primers puestos en los torneigs entre las damas d' honor de la alta noblesa; pero... rés; sempre distreta y afligida com si alguna idea fixa la preocupès, no podent dissipar son pesar.

PASTORS.

¿Y no sabéu á qué atribuir lo cambi de sa natural jovialitat?

ARANSA.

Sí; crech haver descubert lo motiu de sa aflicciò.

DESCATLLAR.

Expliquéus sens reparo, Aransa, que si nosaltres podem posar remey á vostra pena, creguéu que com amichs ho farem de bona gana.

MOXÓ y ESTEVA.

Expliquéus.

PASTORS.

Obriunos vostre cor.

ARANSA.

Sí; vos explicarè la sèva pena y també la mèva, segur de que que-

darà sepultada en lo seno de la amistat. Com vosaltres bè recordaréu, lo día de nostre desposori, en lo qual estavau tots presents, apiadat y vosaltres també de ma vassalla la viuda Marta, li donárem entrada en la sala del convit; trist es recordar l'escena que entre las dos va passar y que vosaltres no hauréu pogut olvidar jamay.

MOXÓ y DESCATLLAR.

Sí.

PASTORS.

Efectivament.

ESTEVA.

Trist recort.

ARANSA.

Puig desde aquell día s'omplená son cor de dol; ella procura finjir y sempre que d'aixó li parlo, me diu qu'és una preocupaciò mèva, que, ans al contrari, está plena de goig y satisfacciò; pero jo varias vegadas li he sorprés entre somnis lo ver secret de son dolor, puig á menut la sento exclamar... «¡Ay Marta!..., Marta l'espallifada, no m'atormen-tis més ab ton recort; te segueixen set llops rabiosos, que me 'ls atis-sas y 'm rosegan las entranyas.»

DESCATLLAR.

Es son remordiment per haver insultat á la pobresa.

MOXÓ.

No fora extrany hagués agafat alguna manía, y sería de lamentar que prengués increment en sa imaginaciò; observéu ab cuidado sos actes, que no faltarán medis per curarla, produhint una revoluciò en son esperit, es remey que aconsella la medicina, y pot donar bons resultats.

ARANSA.

Sí; eixa idea la persegueix, y per més que jo fassa, no l'en puch desvaneixer ni tampoch tranquilisar; aixís es que...

DESCATLLAR.

¡Calléu! m'apar que 'ls gossos han sentit rastre... sí; agaféu las ballestas y seguíu.

PASTORS.

Cuitém que la ocasiò podria pérdres.

ESTEVA y MOXÓ.

Corrém.

(Desapareixen per la dreta ab las armas; al agafar Aransa la seva ballesta y al montarla, se li romp la corda.)

ESCENA II.

ARANSA.

¡Créu de Dèu! al montar la ballesta se m'ha romput la corda del arch y no 'n tinch cap de repuesto... la llebra, de segur que no m'

esperará. ¡Quín dimontri de casualitat!.. Al presentarse la millor ocasió y quan més la necessitava... probarè d' estirarla. (*Ho fá.*) Vaja... per més que fassa, no pot arribar.

ESCENA III.

ARANSA. BERTA.

BERTA. (*Molt agitada y ab rapidés.*)

¡Ay, benhida siga la Verje Santa de la Sagristia! per fi vos he trobat.

ARANSA.

¡Berta! ¿Tú aquí?... ¿Qué hi há; qué passa?

BERTA.

Una gran nova que no 'm deixan explicar la fatiga y 'l trastorn.

ARANSA.

Sosségat; reposa y explicat, que 'm tens ab ansietat. (*La fá seurer; ell seu també.*)

BERTA.

Tot ahir y tot avuy que vos busco ab afany, de nit y de día, per montanyas y boscos, pera remediar lo gran conflicte que passo.

ARANSA.

Digas... digas...

BERTA.

Serían com las déu de ahí al matí, mentres m' ocupava ab las tareas de la casa, quan sento qu' entre sospirs y ays dolorosos me cridava la Baronesa. Corro, entro á la cambra, veig que ab las ansias del part lluitava; y ab gran sorpresa mèva, veig que havían nascut quatre jentils infants, y entre sofriments los més cruels, ne dona á llum altres tres, hermosos com angelets.

ARANSA.

¡Oh prodigi! ¡oh cas raro y portentós! ¿No m' enganyas?... ¿es veritat lo que estás dihent?

BERTA.

Tan veritat com 'ns enllumina aqueix sol que correns s' en vá á la posta.

ARANSA.

¿Y viuhen tots?

BERTA.

Sí; robustos y ufans.

ARANSA.

¿Y ella?

BERTA.

Tambè.

ARANSA.

¡Ah! ¡Gracias, Dèu meu!... gracias.

BERTA.

No obstant, jo crech qu' ella, s' ha trastornada del cap.

ARANSA.

¡Qué dius!

BERTA.

Casualment quan aixó passava tothom era al treball del camp; los pochs patjes y escuders que quedavan, pera contenir los Nyerros, los havia reclamat á sas ordres lo Compte lo día avans; nosaltres 'ns trobavam solas á casa, quant ab gran extranyesa m'eva me féu portar un gros cove, y un cop lo tinguè, me maná ficarhi dins sis d' aquells infants; ella s' en reservá un, los demès me 'ls féu cobrir ab roba y...

ARANSA.

Digas.

BERTA.

¡Ah, mi Senyò! jo no ho goso dir; ella no tè cap culpa... nó... s' ha tornat boja... sí; boja deu ser... de lo contrari no sería tant cruel; després m' ha previngut que si executava sas ordres, m' ompliria de riquesas y tresors, de lo contrari, me faría castigar bárbarament; després...

ARANSA.

Acaba. (*Ab ansietat.*)

BERTA.

Després m' ha manat que carreguès ab lo cove, y simulant anar á rentar, me dirijís al Segre y... á sas aigüas los llensès.

ARANSA. (*Alsantse com tocat per un ressort. Berta s' alsa també.*)

¡Llamp de Dèu! ¡Mare desnaturalisada! ¡Cor de hiena! ¡Oh terrible crueltat! ¿Y tú has tingut cor per executar lo crim?

BERTA.

¿Jo? Si aixó hagués arribat á somiar, ja m' hauría mort lo remordiment.

ARANSA.

¡Ah! ¡Gracias, Dèu mèu, gracias! Benehit siga mil voltas ton cor, angel caritatiu; jo sabrè recompensarte; segueix.

BERTA.

Los plors d' aquells infelissos desamparats destrossavan lo cor mèu. ¿Tirarlos al riu? ¡Quín horror! Llágrimas banyavan mon rostre, plorant llur abandono, he sortit de la torre correns, sens saber ahont anava, quant la Providencia m' ha deparat á Marta, y ab promesa de guardar com una tumba mon secret, ab ella havém pujat á la Fou (1) de Bor, y allí 'ls havém amagat; ella 'ls amamanta y cuida, pero la pobra dóna, no es suficient pera poderlos criar.

ARANSA.

¡Infelissos! La fam en aquestos moments 'ls tortura.

1) Grandiosa cova existent en las inmediacions del poble de Bor.

BERTA.

Per ço dos dias ha que camino buscantvos, patint fatiga, set y fam.

ARANSA.

¡Oh! ¡Gracias, gracias, Berta! Dèu t' ho premiará. Mira; en aquest cistell hi ha provisions pera ton confort. (*Li entrega lo cistell de las provisions dels cassadors.*) T' en vas; m' esperas en los voltants de la Fou, mon corn t' avisará, recullirém á mos ignocents fillets, los donarém didas que 'ls pugan bèn criar, 'ns entornarém tots dos á casa, y tú secretament dirás á Blanca qu' has complert son manament, qu' al tornar trobantme á mí per atzar, t' he obligat á seguirme per portar alguns caps de cassa y... Mos companys m' apar que venen... sí; son ells; descártat depressa per entre mitj dels arbres, fés que no 't vejin, y aquesta vesprada 'ns trobarém en la Fou com ja t' he dit. (*Berta ab la cistella desapareix depressa.*)

ESCENA IV.

ARANSA.

¡Oh cas raro y providencial! ¡Estich despert y 'm sembla que somíó!... ¡Jo ab set fills ignoscents y una fera per esposa!... ¿Qué dich? Mès que fera, infanticida, perque las feras estiman á llurs fills. Mon antich y brillant escut entelat per lo crim mès cobart y mès vil!... ¡La noblesa de ma familia trepitjada y envilida per la mèva esposa!... Mes... tú, Dèu mèu, t' has apiadat de mí, y en mitj de mon oprobi ta compassiva y justiciera má s' ha interposat y salvar ha volgut á mos ignoscents fills. ¿Cóm puch jo viurer ab una dóna aixís? ¿Cóm la puch may estimar? ¡Ella aborreix y assessina á sos fills!... ¿Presentárloshi? No puch de cap modo. Son orgull y sa vergonya me 'ls faria perdrer, sí; 'ls hi dech ocultar, que may mès 'ls pugui veurer. ¡Ah, Marta! Ella ultrajá ta miseria y Dèu ha volgut que 's cumplís ta profecia. ¡Oh trista sort la mèva! ¡Oh pare desgraciat!... mes... (*Transició.*) per allí venen los companys... convè dissimular. (*Agafa la ballesta y finjeix arreglarla.*)

ESCENA V.

ARANSA. ESTEVA, DESCATLLAR, PASTORS, MOXÓ.

ESTEVA.

Pero... ¿Qué féu? ¿En qué vos entreteniú, Aransa? Los gossos 'ns han fet cassar duas llebras y vos...

ARANSA. (*Mostrant la ballesta.*)

Miréu; al montar ma ballesta, la corda del arc s' ha romput; es curta, no la puch fer arribar y no 'n tinch cap mès de repuesto.

DESCATLLAR.

No vos ne puch oferir cap; dos n' he trencat ja, y sols tinch la que porto posada en la ballesta.

ESTEVA.

De bona gana vos serviría, pero sols tinch aquesta que porto posada.

PASTOR.

Jo tampoch ne tinch cap més.

Moxó.

Ni jō; pero si voléu, podreu serviros de nostras armas.

ARANSA.

Gracias. Per mí, ja s' ha acabat la cassera.

PASTORS.

Nosaltres continuarem tot demá.

ESTEVA.

¿Y aixó, Aransa? ¿Per qué 'ns deixéu?

ARANSA.

Al caurer la nit, tinch de ser á la masía de l' Ingla per veurer á un de mos arrendataris, y sens detenirme, vull fer nit á casa mèva; ma esposa, com ja sabéu, está próxima y ma ansietat...

PASTORS.

¿Quína en fòra la nostra sorpresa que fés la casualitat que aquesta cassera servis pera celebrar lo alegre y brillant naixement del Noble Infant Baró de Aransa?

ARANSA.

Tot podria ser; de tots modos, demá passat es lo primer aniversari de mon desposori, y com formalment prometí á ma esposa celebrar-lo cada any junt ab vosaltres, vos espero á tots á dinar á la mèva torre; ab salut vos puga veurer assentats á taula junts. (*Donantlos las mans.*)

Moxó.

Magnífica ocasiò s' ofereix per correspondrer. Vos 'ns convidéu tal volta al bateig, y nosaltres dins tres días al positiu casament.

ESTEVA.

No faltéu vos, que á nosaltres ja 'ns teniu segurs.

PASTORS.

Jo dech ocupar lo primer puesto, no tan sols pera rebreer vostres obsequis, si que també per l' honor del padrinatje.

DESCATLLAR.

Que Dèu y l' angel vos accompanyin.

ARANSA.

Ab salud y á Dèu siau.

Tots.

A Dèu siau.

(*Se 'n van per la dreta y ell per l' esquerra.*)

CAU TELÓ RAPIT.

JORNADA III.

De la jornada anterior á la present, han transcorregut tres anys. L'escena passa en la torre del Barò y representa un salò románico bizantino de recepció ab cortinatjes al foro, que á son temps se deurán descobrir.

ESCENA PRIMERA.

Música en la orquestra. La escena permanece sola mentres dura la música; luego que cessa, se sent á la esquerra enrahonament animat, soroll de vasos y aplausos produhits per lo convit que celebran.

VEUS. (*De las damas desde dins.*)

¡Un brindis per l' Infant!

VEUS. (*Dels caballers idem.*)

¡Un altre per las nóvias!

TOTS.

¡Viva, viva! (*Soroll de vasos y aplausos.*)

ARANSA. (*Sortint.*)

No puch per més temps permanèixer en lo bullici de la festa; mon melancólich esperit anhela la soletat; lo ruido y la alegría m'aturdeixen y aumentan mon torment. ¡Quín trastorn! Ella boja excitant á voltas las riatllas y llatzerant lo cor mèu. ¡Oh quan gran es mon dolor!.... ¡Fatalitat, apiádat de mí, no... no 'm persegueixis més.

ESCENA II.

ARANSA. MOXÓ.

Moxó.

¿Qué vos passa, Aransa? ¿Cóm es que abandonéu lo saló?

ARANSA.

He lluitat tant com he pogut; las riatllas de Blanca anavan á provocar mon plor, y allunyarme ha sigut precis.

Moxó.

Verament son estat es deorable; tres anys han transcorregut desde 'l naixement de vostres infants; tres anys ha que la observo y

desgraciadament veig que tots los auxilis de la ciencia que fins avuy havém practicat han sigut inútils; lluny de menguar, la malaltía ha anat progressant; aixís es que are més que may, vos aconsello fer la proba de que vos he parlat.

ARANSA.

Mon secret que fidelment havéu guardat, amich mèu, avuy va á divulgarse. Sí; estich resolt á fer la proba que vos m' aconselléu; confío ab vostra inteligencia y coneixements; he fet entrar furtivament als sis bassons, y vestidets iguals que l' infant que s' ha criat á casa, ab ell están reunits en la cambra immediata, tots set assentadets á taula; tinch mas ordres donadas á Marta y á Berta; tot está preparat.

Moxó.

Vos dech prevenir perque no vos vinga de nou lo disgust, que algunas vegadas en lloch de curar, la sorpresa pot ocasionar la mort instantánea.

ARANSA.

M' hi conformo; será lo que Dèu vulga; ó morta ó curada; boja, ja may.

VEUS. (*Y ruido de vasos desde dins.*)

¡Viva, viva!

ALTRES VEUS. (*Idem.*)

¡Per molts anys.

ESCENA III.

Dits' ESTEVA.

ESTEVA.

¿Qué féu, cóm no veniu? Fa estona que vos esperém; ¿no voléu brindar ab nosaltres?

ARANSA.

¡Ay Esteva! bè sab Déu que vos desitjo á tots més sort que no he tingut jo; no brindarè ab la copa, ab lo cor brindarè, desitjantvos felicitats sens fi á vosaltres, á vostras esposas y á tota vostra sucesiò, sens que cap núvol tempestuós puga contristarvos com á mí.

ESTEVA.

Verament digne sou de compassiò; la vostra esposa, avuy més que may, desatina y demana ab insistencia á son fill que per poch moments li havéu amagat per fer certa proba; jo crech que si no li tornéu prompte, tindrà un trastorn.

Moxó.

Ha sigut precís; prompte sabrém los efectes del remey aconsellat. Animo, Aransa; confiéu ab Dèu, procuréu dissimular y aixís pera vostre esposa será més gran la sorpresa.

ESTEVA.

Aném.

ARANSA.

Sí, eném; finjirè alegria, beurè, riurè ab lo cor negre, cobert de dol.

DESCATLLAR. (*Desde dins.*)

Blanca, tranquiliséus.

PASTORS. (*Idem.*)

¿Ahont anéu? ¿Qué pretenéu fer?

* DAMAS. (*Idem.*)

¡Baronesa, Baronesa! *

ESTEVA. (*Detenint los de la escena que van á entrar.*)

¡Detenius! ¡Qué veig! Tots los convidats s' aixecan.....

Moxó.

Venen cap aquí..... Blanca al devant.

ARANSA.

Son rostre revela la tempestad del seu cor.

ESCENA IV.

Dits. BLANCA, DESCATLLAR, PASTORS, GUMERSINDA EUDUVIJIS, Patjes.

DESCATLLAR.

¿Qué féu, Blanca; ahont anéu?

BLANCA.

En busca de mon fill que m' han robat; no 'l veig á taula, lo busco per tot arreu, no 'l trobo, l' han devorat los llops.

Moxó. (*A Aransa.*)

Está en un excés de follia.

BLANCA.

¡Mon fill! mon fill! ¿Ahont es?

PASTORS.

No vos impacientéu; ja vos 'l portarán.

BLANCA.

No; no 'l veurè més; la bruixa me l' ha robat, presa ja n' han fet 'ls llops. Tots m' aborreixen y lo que més deploro, es que mon marit ja no m' estima; ho deu saber tot... fuig del mèu costat.

ARANSA.

¡Desgraciada! (*A part.*)

BLANCA.

¡Quín castich més cruel se 'm prepara! Ja m' ho avisava mon marit, que Dèu castigaria mon cor poch caritatiu; sent criaturceta mos pares m' explicáren, que un rich avaro no féu caritat á Llatzer lo pobre, y soterrat després aquell en lo infern, demanava una gota d' aygua al pobre que resplandia en la gloria, per apagar la set que li cremaba la llengua..... Jo atormentada ab foch y mon fill devorat per las feras.... jo, bè; pero ell no hi merexia res, puig qu' era ignoscentet;..... mon cor á tots set estimaba... pero la maledicció y la vergonya, me féren cometre un crim.

* EUDUVIJIS. (*A Gumersinda.*)

¿Qué voldrá dir?

GUMERSINDA. (*A Euduvijis.*)

No l' entench.*

BLANCA.

Un cove ab sis infantets... al Segre... al Segre... ¡Qué brut que baixa?... ¿Terra roja?... Nó; es sanch; per damunt de sa corrent veig caps y brassets de criaturas; ja surten, ja s' enfonzan... ja tornan á sortir... ja no 's vehuen... ¡Ay! s' han ofegat.

ARANSA.

¡Horror!

BLANCA.

Me donava vergonya d' anar acompanyada de set ángels, y are set llops ab figura de criaturas brutas y repugnants me fan ganyotas y m' escupan á la cara.

ARANSA.

¡Oh! ¡Quín deliri;... quín torment mès cruell!

* GUMERSINDA y EUDUVIJIS.

Sosseguéus.*

BLANCA.

Nó... no hi ha sossego pera mí... ¿Quí es aquella bruixa que vé correns?... ¡Ah!... Es Marta l' espallifada, ab afiladas unglas, sos cabells en desordre, los ulls fora del cap...—¿Qué n' has fet de tos fills? ¿Qué n' has fet?... Ja ho sabs; no t' ho vuy recordar; prou pena 't dóna tont remordiment; are que 'ls has perdut, vols robarme 'ls mèus; t' escupen á la cara, no volen venir ab tú, rica y vanitosa; s' estiman mès ma pobresa... veniu, veniu, fills mèus, aném á avisar á la justicia.

ARANSA. (*A part.*)

¡Infanticida!

BLANCA.

Una sala coberta ab negras tapicerías... jutjes... no; jo no dech ser judicada; sò Baronesa de Aransa, Senyora de Arségal y de Prulláns y tinch dret de plantar forca dins de mons dominis.—Per la justicia de Dèu, no hi ha senyoríos ni dominis; respón. ¿Qué has fet de tos fills? —Nó... nó... jo... no 'ls he fet res... la... criada...—¡Mentida!— ¡Qué! ¿Quí diu mentida? ¡Ah! es Marta que m' acusa... m' agafan... 'm fican dins d' un cistell plé d' escursons, gats y galls y al Segre 'm tiran... nado en un mar de sanch, 'm rosegan, 'm pican, m' esgarra-pan... ¡Ay... ay!... que m' ofego... estich entre criaturetas que vull salvar y no puch... ¡Quína fatiga, quín afany es lo mèu!... ¡Socorro... socorro... no per mí que mereixo la mort, sinó per ellas... socorro... pietat per ellas, pietat...

Moxó. (*A Aransa.*)

Ara es l' hora; aprofitèus de la ocasiò.

ARANSA.

Esposa mèva, Blanca, sosségat, no t' han tirat al riu; estás entre nosaltres. ¿Reclamas á ton fill?

BLANCA.

Si.

(*Aransa descorrerà lo cortinatje del foro; apareix dins de la estancia una taula y set infants ricament vestits celebrant en ella un festi. Berta servintlos.*)

ARANSA.

¿Quín es d' aquestos set?

BLANCA. (*Després d' un moviment terrorífich.*)

¡Horrible pesadilla! ¿Es somni ó realitat lo que estich veyent? ¡Berta, la mèva cómplice, es Berta la caritativa, qu' ha salvat á mos fills!... ¡Justicia de Dèu!

ARANSA.

¿A quín d' ells estimas mès?

BLANCA.

A... á tots; perque tots son mèus. (*Cau exánime; moviment terrorífich dels convidats. Aransa s' abandona en brassos de Esteva, Pastors socorra á Blanca, Moxó la examina, li obra los ulls, la folsa, li posa la ma sobre 'l cor. Marta apareix en escena per la dreta.*)

MOXÓ.

La sanch ha deixat de circular, lo moviment del cor s' ha paralisat, y ha sobrevingut la mort instantánea.

ARANSA.

¡Dèu no ho ha vulgut! (*Cubrintse lo rostre ab las mans.*)

ESTEVA.

Conforméus ab sa voluntad.

(*Melodrama.*)

ESCENA ÚLTIMA.

Dits. MARTA.

MARTA. (*Cayent de genolls als peus de Aransa.*)

¡Perdò!.. perdò, Monsenyor, per aquesta desgraciada qu' es la causa de tot.

ARANSA.

Nó... nó; tú no ets culpable; tú no has sigut mès que l' instrument designat per la Providencia pera castigar son orgull y son crim; molt temps ha qu' expiaba sa culpa; vulga Dèu apiadarse d' ella. Desde avuy, de Cadell prenh lo nom, y Cadells posarè en mas armas. Aquesta tragedia 's divulgará y may mès en la Ceretana comarca s' esborrará dels Cadells ta predicció.

(CUADRO. CAU TELÓ PAUSAT.)

FI.

AVÍS Á LAS COMPANYÍAS

*de Actors que contin ab poch personal de damas y als senyors
Aficionats.*

Lo present melodrama pot representarse sens que sofreixi alteració son argument, ab duas damas; encarregantse una d' ellas dels dos papers de Marta y Berta, desempenyant un patje la primera escena de Berta, prescindint dels papers de Euduvijis y Gumersinda y suprimint tot lo incluit entre estrelletas * *.

Per la música, dirigirse al autor del melodrama.

LO

MAS DELS ESTORNELLS

SEMI-PARODIA EN UN ACTE

DE LA

LLEJENDA MELODRAMÁTICA

LA TORRE DELS CADELLS

SON AUTOR

PAU MONTELLÁ Y SENESPLEDA

*Representada ab gran aplauso en la heróica vila de Puigcerdá,
en lo any 1886.*

BARCELONA

ESTAMPA DE LLUIS TASSO SERRA

Arch del Teatro, números 21 y 23

1886

Esta obra es propiedad de su autor, y nadie podrá sin permiso reimprimirla ni representarla en España y sus posesiones de Ultramar, ni en los países con los cuales haya celebrado ó se celebren en adelante tratados internacionales de propiedad literaria.

El autor se reserva el derecho de traducción.

Los comisionados de la Administración Lírico dramática de D. Eduardo Hidalgo, son los exclusivamente encargados de conceder ó negar el permiso de representación y del cobro de los derechos de propiedad.

Queda hecho el depósito que marca la ley.

À

D. Francisco de P. Sanchez Cabanyach

*Amich de ma joventut; me digueres un dia
que t' agradavan los estornells; donchs bè;
aquí te 'n presento set enfilats y á punt de ros-
tir: espero que 'ls acceptarás ab indulgencia com
à demostraciò senzilla pero afectuosa de*

L' Autor.

PERSONATJES Y CARÁCTERS.

D. GUILLEM DE CADELL. Vell rich que passa dels 70 y repapieja.

GUMERSINDA, sa neta. Noya de 18 anys judiciosa y aixerida.

D. ENRICH DE NYERRO. Son pretendent; jove metje molt aprofitat.

MURRATALLAS. Criat vell de confiansa de D. Guillem.

PAULA, sa muller.

TURREYAS. Pajés pobre, vehí de D. Guillem.

D. BALTASAR. }
D. RAFEL. } Vells ridículs companys de D. Guillém.

ACTE ÚNICH

La escena tè lloch en Sarriá, á últims del sigle passat, y representa una sala en lo más de D. Guillém; porta al fondo y laterals. Cadiras. Una taula á la dreta y un altra á l' esquerra en segon terme; demunt la de la dreta hi haurá porró, pá y llangonissa. Objectes de cassa, com caps de isart dissecats, escopetas, sarrons, frascos de pólvora y perdigons, adornan las parets. Un escut d' armas sobre la porta del fondo ab set cadells pintats.

Per dreta y esquerra enténguis sempre la del actor.

ESCENA PRIMERA.

MURRATALLAS. (Apareix assentat junt á la taula de la dreta. Mentres enrahona anirá menjant llangonissa y traguejant ab lo porró.)

Vaja, Murratallas; aprofitat que bè ho mereixes; has tingut un dia de tracateitj bastant regular. ¿Y si no ho feyas aixís, cóm aniria aquesta casa ab los atrassos que deixá aquella boja de donya Blanca, esposa del ximplici de don Guillém?... Ella gastant ab vanitats per un cantò, y ell ab ximpladas per un altre. ¿Que tením vint de renda? Gastém cinquanta, sense càlcul ni previsió; y al cul del sach se troban las engrunas. Afortunadament per la senyoreta Gumersinda, aquella vellota boja va aclucar l' ull, y ab alguns anys, havém pogut tréure la casa d' atrassos; los pares de la senyoreta moriren joves, sens que 'ls deixés disfrutar de res la vanitat de donya Blanca, que tot ho volia per ella. La dóna y jo sempre aquí, ab aquella tareya de vigilar; sort ne tením que la senyoreta tè l' enteniment bèn assentat y 's recordará de nosaltres á la vellesa. (*Treu la pipa y posa tabaco.*) Vaja, ja havém bere nat de pá, vi y llangonissa; carraguém l' escopeta, y fem pim pom com l' amo; ell tot lo dia escopetadas, y jo pipadas. (*Treu esca y fugué y pica foch.*) Aixís ho passém tranquils y alegrets.

ESCENA II.

Dit. GUMERSINDA.

GUMERSINDA. (*Per la porta esquerra.*)

¿Alegrets, Murratallas? ¡Ay! avuy també ho estich jo més que may; acabo de rebre una carta... ¿no diriau de quí?

MURRATALLAS.

Ab lo llambragueig dels ulls li endevino.

GUMERSINDA.

¿A que nó?

MURRATALLAS.

A que sí. Del senyor Enrich, del novio que vá cassar á la Cerdanya.

GUMERSINDA.

Ell mateix; miréus. (*Treu la carta.*) Per lo que diu aquí, s' veu qu' es un xicot com cal. «Mi estimada Gumersinda; niña la más hermosa y hábil;» Aixó de hábil, ho diu perque li vareig brodar un mocador; «la de la argentina y dulce voz.» Aixó ho diu perque cantava.

MURRATALLAS.

¡Oh y vosté que tè una veu com un russinyol!

GUMERSINDA.

«Quince días há que estoy separado de tí, mi dulce bien, que han sido para mí quince siglos; ayer llegué á Barcelona, y hoy me apresuro á participarte que á los pocos momentos de haber recibido la presente, iré á tu casa para pedir con toda la formalidad á tu abuelito y tutor tu blanca y codiciada mano; esto es lo más esencial que tengo que participarte; lo demás te lo diré de palabra luego de haber recibido la presente. Siempre rendido á tus piés tu fiel y constante... *Enrique.*» Ja ho veyéu, Murratallas. ¿Qué hi dihéu vos?

MURRATALLAS.

Que si troba á D. Guillém de bona lluna, tot anirá bè; pero si li apreta alguna de la sévas rarasas, no sè cóm ne sortirém.

GUMERSINDA.

Pero vos mi ajudaréu, vos que sou á quí creu més, que tot ho dirigiu y manéu en sas hisendas.

MURRATALLAS.

Gumersinda, ja sab que 'n Murratallas farà tot lo que vosté li mani y ell pugui, perque vosté es una senyoreta judiciosa y crech que s' haurá enamorat d' un jove de prendas.

GUMERSINDA. (*Dantli la má.*)

Donchs, conto ab vos.

MURRATALLAS.

Hi pot sempre contar.

GUMERSINDA.

Vaja; ja tenim aquí aquell parell de vellots fastigosos.

ESCENA III.

Dits. D. BALTASAR y D. RAFEL.

BALTASAR.

Bonas tardes, Gumersindeta.

RAFEL.

Gumersindeta, bonas tardes.

MURRATAILLAS. (*Apart alsantse y descubrintse.*)

La companyia os tregui 'ls ulls, xaculataires.

GUMERSINDA.

Bonas tardes, D. Rafel; bonas las tinga, D. Baltasar; me 'n vaig á dir al abuelito que vostés son aquí.

BALTASAR.

No corre cap pressa.

RAFEL.

Passarém 'l ratet ab vosté

GUMERSINDA.

Nó, nó; que l' abuelito me tè manat que tot seguit l' avisi. (*Apart.*) Encara 'm plantarían un punt de festeig. (*S' en vá per la esquerra y topa ab D. Guillém que surt vestit de cassador ab quepis, jupa, catracólica y polainas.*)

ESCENA IV.

Dits. D. GUILLÉM.

GUILLÉM.

Y farián santament; tots dos son per mereixer, y crech jo que ab ningú millor que ab un d' ells podriás viurer més felis. Son personas de totas prendas, richs, ab títols de noblesa, y sobre tot bons cassadors.

GUMERSINDA. (*Apart.*)

No 'm cassarán pas á mí.

RAFEL.

Gumersindeta. veji si fem alguna cosa; lo qu' es jo, estich disposat, y si li dono paraula, cregui que la cumplirè.

BALTASAR.

Lo mateix li dich; com á bon caballer, no faltaré á la promesa tan prompte com vosté s' decideixi.

GUMERSINDA.

Ja m' hi comensaré á pensar... l' any vinent. (*Apart.*) Me 'n vaig á la finestra á atisbar lo mèu promés. (*Se 'n va correns.*)

(*Los tres interlocutors s' assentan á la taula de la esquerra. Don Guillém al mitj.*)

ESCENA V.

Dits, menos GUMERSINDA.

GUILLÉM.

Naturalment. ¿Ab quí millor que ab un de vosaltres podria casarse? Tots dos sou homes de sanas ideas y de bonas costums, arregladets ab tot, fins ab la edat, puig que la edat madura, es la més á proposit

pera dirigir los passos d' una donzelleta; sols sento l que no n tinga un parell pera poder complaure al dos.

MURRATALLAS. (*Apart.*)

Tira peixet, vos en podriau donar per ditxosos; pero lo qu' es á aquesta rateta no l' hi plantaréu las unglas.

BALTASAR.

Nosaltres ja som coneguts y ho tenim molt bè, ja estèm convinguts ab tú...

RAFEL.

Sols 'ns falta 'l sí d' ella; no ha de fer més que triar. No dupto que 'm faria més ditxós que no 'm va fer la Llúcia.

BALTASAR.

Si no la coneguès com la conech, ja no m' oferiria; 'm vareig casar per procura, y 'm vá anar molt malament.

GUILLÉM.

May tant com á mí; jo la tenia gastadora, vanitosa y orgullosa, aburria á las criaturas, no 's feya sinó ab richs, acerrima enemiga dels pobres; quan li demanavan caritat, 'ls deya: «Aquell que no tè diners, que 's planti un tiro;» tot lo dia teniam qüestions, la seva sempre havia de ser la derrera... Pero bah; son ja mortas y enterradas, no profaném més sa memoria y parlém d' un altra cosa. ¿Y bè qué tal, qué tal? Encara no m' havéu explicat res de las casseras de aquest istiu; jo he fet prohesas allá á la Cerdanya.

BALTASAR.

Jo no puch fer casi res, las camotas no 'm volen portar.

RAFEL.

¡Oh! Si no fos per las camotas, si lo que 'ns sobra d' ull ho tinguessim de camas...

MURRATALLAS. (*Apart.*)

Sí; 'm sembla que si teniu camas de tortuga, tindréu ull de porch (1).

BALTASAR.

Bueno; Guillém, explicans la tèva expedició y contans alguna de aquellas proesas, ja que nosaltres no te 'n podém contar cap.

GUILLÉM.

Com ja sabéu, la mèva excursió á la Cerdanya, en la qual he empleat lo llarch viatge de vuit dias per anar y altres tants pera tornar, ha tingut per objecte indagar la conexió que podia tenir lo mèu apellido de Cadell ab la casa antigua dels célebres Cadells rivals dels Nyerros malehits que existeix en aquella comarca y en sa Batllia, apropet de la vileta del Blilver; un cop descansat del viatge, lo primer que vareig fer, vestirme de gran etiqueta, cenyint la mèva espasa y empunyant lo mèu bastó ab borlas, trasladarme á la casa d' aquells Barons descendents dels célebres set infants Cadells; al presentarme vareig entregar ma tarjeta, en la qual hi ha com sabéu mon escut ab

(1) Aquest personatge sin embargo de tenir molta franquesa ab l' amo, no descuidará las primeras reglas de urbanitat y respecte.

Cadells grabats. Sabedors de mon nom y ma ilustre prossápia, me introduhiren en sos salons; se presentá lo Senyor Barò, la Baronesa, sos fills, tota la familia, en fi, me feren un recibiment de príncep, tots molt atents, molt fins, molt obsequiosos, 'ns serviren xocolate.....

BALTASAR.

A propòsit de xocolate; tinch molta set; de bona gana pendria un vas d' aigua ab xicra de xocolate.

GUILLÉM.

Tens molta rahò; ja l' están desfent, m' en descuidava; Murratallas; avisa á la Paula que 'ns porti 'l xocolate.

RAFEL.

¡Hombre! Si 'l vas d' aigua fos de canyella.....

MURRATALLAS. (*Dirijintse á la porta de la dreta.*)

¡Oh! ¡Paula! Xocolate y aigua de canyella. (*Apart.*) Aigua de canyella, es aigua passada per la xocolatera. (*Seu.*)

GUILLÉM.

Com anava dihent, serviren xocolate ab sacalls y 'ls corresponents vasos de orchata; parlárem de sa ilustre prossápia y convinguérem en que encara que lo mèu origen es de americans, explicárem molt bè y clarament que mos antepassats descendeixen de aquella noble familia, perque los set infants Cadells se extenguéren per tots los àmbits de la terra, alguns d' ells anáren ab Colom al descubrimet del món nou, y de aquí provinguè una rama americana de la qual yo descendeixo, probant aixís mon llegendari origen dels set infants Cadells.

ESCENA VI.

Dits. PAULA.

PAULA. (*Apart, sortint per la dreta ab la safata y xocolate.*)

Sí, com jo de la gossa roja. (*Alt.*) Las marcelinas.

BALTASAR.

Antigua es la tèva prossápia; pero no 's pot comparar ab la mèva, perque mon apellido Reys, provè de 'ls tres reys del Orient; per çó 'm posáren Baltasar.

RAFEL.

Jo, com sabeu, me dich Rafel David, descendent del rey filarmónich que tocava l' arpa.

GUILLÉM.

Pues jo, soch molt més antich que tot aixó; ma noblesa es antidiluviana.

MURRATALLAS. (*Apart.*)

¡Ola! ¿Si deurá descendir de algun megaterio?

GUILLÉM.

En temps de Nemrot, lo célebre cassador, ja era coneguda ma familia, y de aquí provè la mèva decidida afició á la cassera.

PAULA. (*Apart.*)

Ja que no tinch jech, li haurè de tornar lo jipò. (*Acaba de servir 'l xocolate y se 'n va per la dreta.*)

BALTASAR.

Bè, bè; tots som fills del para Adam.

*RAFEL.

¿Y ja fères las visitas á las distingidas familias de Puigcerdá á las quals te recomenàrem?

GUILLÉM.

No m'en vareig deixar ni una. Als Descatllars, Esteva, Canals, Capdevilas, Coders, Manegats, Mirs, Peras, Puigs, Sans, Solanells, Montellans (1), personas totas ellas molt dignes y apreciables; me vareig hospedar en l'hostal de l'Aigua Beneita y poguí saborejar aquellas jigas, aquellas tripas de bou, aquells estofats de badella tant justament renombrats, aquells tupíns de sopas de segla tan gustosas y aquells deliciosos cochs de la Fleca Vella.

BALTASAR.

¿Y las cartas de recomendaciò pèls frares, las vares entregar?

GUILLÉM.

Ja ho crech, home, ja ho crech; me vareig fer molt familiar ab los Agustinos y Dominicos; ab lo Cura Párroco de la Collejiata de Santa María, ab lo senyor Alcalde y Gobernador, ab los Padres Escolapios que ab tant acert moralisan é infundeixen la ciencia á n'els parvols y jovenets. Vareig veurer moltas cosas curiosas y dignas de atenciò, com lo ninot de casa la vila, la font de las ulleras, l'estany ab las sèvas granotas, galipaus y caps de bous. Aquellas barnedas y praderías ab tan hermós bestia; allí se disfruta de una fresca regalada y de veras m'caiguè la baba al veurer aquella joventut degordida repicant lo contrepás, currandas y ballet al só de las tarotas, fluvíol, tamborino y sach dels jemechs.*

RAFEL.

¿Y no feres cap cassera ab lo senyor Barò?

GUILLÉM.

Una tarde me concedí aquest honor; entràrem en un de sos vedats, y en menos de un' hora li vareig deixar tot net de cunills, llebras, perdius y gotllas.

MURRATALLAS. (*Apart.*)

¡Oh!... aixó sí; lo qu' es de gotllas sempre 'n cassas prou.

GUILLÉM.

A consecuencia de aquest fet, may mès va voler sortir ab mí á la cassa, sempre mès me doná excusas dihent que tenia molta feyna ab los treballadors del camp; jo crech que agafá celos de ma primorosa puntería.

MURRATALLAS. (*Apart.*)

Sí; per cassar bous, com aquell que vas matar, que bona multa t plantàren al tut de l'aurella.

1) Familias nobles de la Vila de Puigcerdá extingidas cuasi totas durant lo present sigle.

GUILLÉM.

Llavors, sortia tot sol; lo cas bó va 'ser un dia que sent ja lluny de casa, al carregar l' escopeta, 'm trobo que m' havia descuidat los perdigons; pèl camí m' havia entretingut arrodonint una bola de pega, y tingué la felís ocurrencia de ficarla dins del canò de la escopeta, quan veig una llebra que 's dirigia cap á mí correns; apunto, tiro, la toco del mitj del front, fuig esberada, ne surt un altre, se topan de caps, y quedan enganchadas; las agafo, me las tiro á la espatlla, una al darrera, un' altre al devant, y cap á casa falta gent.

RAFEL.

¡Hombre! ¡Quin cas més raro!

BALTASAR.

¡Sembla cuento de bruixas!

MURRATALLAS. (*Apart.*)

Aquesta gent combregan ab rodas de moli.

GUILLÉM.

¡Bruixas has dit! No sería lo primer cas que 'm pasa de aquesta índole. En temps de ma joventut, vareig anar á Sabadell, y ferem una partida de cassa; me vareig separar dels companys, vareig penetrar en lo bosch de las Estanallas, era ja un tros en dins y no 's veyá més que terra y arbres; de cel, ni per una escletxa; de cop, se 'm presenta una llebra, l' anava á apuntar, ne veig dos. ¿A n' aquina apuntarás? Ne veig tres y luego ne compareix un altre, y un altre y un altre, fins á set; retiro l' escopeta, comenso á reflexionar, lo dia era trist, nubulós, ja queya la tarde, un disapte, tot contribuhía; dich jo: lo qu' es á mí no me la plantaréu la bleada al clatell; bruixas sou ab figuras de llebra; giro l' esquena, y toco 'l dos.

MURRATALLAS. (*cApart.*)

¡Rey Herodes, qué 'n fores de compassiu!

RAFEL.

Y vares fer santament; alló no era més qu' un conciliábul de bruixas.

BALTASAR.

Avuy dia molts s' en riuhen d' aixó, y jo hi crech molt bé.

GUILLÉM.

¿Y no hi havém de creurer? ¿Quín dupte tè? Aquells antichs caballers guerrers, bè eran més valents que nosaltres é hi creyan; jo tinch llibres antichs que ho diuhen, y tot cassant succuheixen unas aventuras tan raras, que 'ls que no hi están fets no las creuhen; vaig á contarne un' altre que vos agradará.

BALTASAR y RAFEL.

Conta, conta.

MURRATALLAS. (*Apart.*)

Bomba vá.

GUILLÉM.

Com la Cerdanya es un país frondós y de molt' agua, hi ha abundancia d' anechs selvatjes, y vareig volerlos cassar; apropet de Puigcerdá hi ha l' estany nomenat del Masblanch, que era un noble nat

de bona sanch; vaig allí, apareix un vol d' anechs, apunto, disparo... ne mato set; per recullirlos me fico dintre l' aigua, anava ab botas, los recullo, los fico dintre del sarrò, vaig per sortir, m' arrapo ab unas matas y 'm trobo que havia agafat una llebra per las aurellas; surto, 'm trech las botas per escorrer l' aigua, y las trobo plenas d' anguilas, truitas y barps.

MURRATALLAS.

Carambola, bitlla y palus; trenta una; D. Guillém ha guanyat.

BALTASAR.

¿Qué rondinas, Murratallas?

RAFEL.

Jo estich que 's riu de nosaltres.

MURRATALLAS.

¡Que 's cas de riurer despuès de tanta mortaldat!

(*Alsa lo porró y beu.*)

GUILLÉM.

¿Pero que no sabéu que 'n Murratallas 'ns está sempre retallant? (cA *Murratallas.*) Tú si que te 'n pots bèn riurer. ¡Alsa noy, quina vidassa! ¡Sempre... vinyeta y vinyassa! (1)

BALTASAR.

Bueno; havém ja pres la nostra xaculateta.

RAFEL.

Ara que 'l sol vá de baixa, es hora de tirar los nostres plans. (S' *alsan.*)

GUILLÉM.

Los plans ja están tirats. (*Despenjant escopeta y sarrò.*)

RAFEL.

No 't descuidis de menar la gossa roja.

GUILLÉM.

Gossa roja havéu dit. ¿Qué no sabéu que está interessant y ja no pot caminar?

BALTASAR.

Haurém d' anar á enmatllevar algun gós.

MURRATALLAS.

Si 'ls 'l volen deixar.

RAFEL.

L' altre dia 'l Quim va tenir la desgracia de posarse devant de l' escopeta quan vas disparar, y pobret va caure mort.

GUILLÉM.

Y vosaltres tampoch ne teniu; 'ls vostres han tingut lo mateix fi que 'l mèu.

MURRATALLAS.

Per xó tot Sarriá 'ls diu 'ls *mata perros.*

GUILLÉM.

Si; por un perro que maté, mata perros me llamaron.

(1) Terme Cerdá aplicat á la beguda.

ESCENA VII.

Dits. PAULA.

PAULA. (*Sortint.*)

¡Gran novetat! no s'espantin per gossos.

GUILLÉM.

¿Qué hi ha?

RAFEL y BALTASAR.

¿Qué passa?

PAULA.

Quedan nombrats padrins; la gossa roja ha fet tretze cadells.

MURRATALLAS. (*Fent petá 'ls dits.*)

¡Ta floch! Dotzena de frare.

GUILLÉM.

¡Quina casualitat, ab un mès, surten los cadells de mas armas duplicats. (*Senyalant l'escut.*)

RAFEL.

Ara sí que no 'ns faltarán gossos, á ningú n'enmatllevarém.

PAULA.

Sí sí; ja 'ls n'sobrarán per matar (*Se 'n va.*)

BALTASAR.

Aném; aném á buscar las andróminas.

RAFEL. (*A D. Guillém.*)

En lo crusero del camí de baix 'ns trobarém. (*Se 'n van pèl fondo.*)

ESCENA VIII.

D. GUILLÉM, MURRATALLAS, GUMERSINDA.

GUMERSINDA. (*Surtint molt apressurada.*)

Abuelito... abuelito... desde la finestra he vist venir un jove ab qui vareig fer coneixensa á Puigcerdá y 'l tè de veurer per un assumpto que interessa.

GUILLÉM.

Coneixensa á Puigcerdá... per un assumpto que interessa... ¿Y jo no saberne res?

GUMERSINDA.

Com vosté estava sempre ocupat en las casseras... jo ab la tia...

GUILLÉM. (*Pensatiu.*)

¡Ah!.. ja...

GUMERSINDA. (*Dirijintse al foro.*)

Miris, ja puja... ja es aquí

ESCENA IX.

Dits. D. ENRICH.

ENRICH. (*Desde l' umbral del foro.*)

¿S permet entrar?

GUILLÉM.

Adelante.

ENRICH.

¿Es á D. Guillém de Cadell á qui tinch l' honor de dirigir la paraula?

GUILLÉM.

Ab ell está parlant.

ENRICH.

Encara que no tinga l' honor de coneixer particularment á tån Noble Caballer, puig sols de fama sè son nom, 'm dirigeixo á vosté pera parlarli de un assumpto molt interesant pera mí, puig d' ell depént ma felicitat.

GUILLÉM.

Expliquis depressa, pues 'ls companys m' esperan per fer una partida de cassa y may m' ha agradat ferme esperar.

ENRICH.

Puig que vol que siga concís, li dirè ab duas paraulas la mèva pretensió. Aquest istiu durant lo viatge que va fer vosté á la Cerdanya junt ab la senyoreta Gumersinda sa neta aquí present, vaig tenir l' honor y la ditxa de coneixerla.

GUILLÉM. (*A Gumersinda.*)

¿Y en quina casa 't va coneixer?

GUMERSINDA.

A casa l' Apotecari que frecuentavam ab ma tia, *persona estimable en tots conceptes, molt intel·ligent en ciencias y arts y sobre tot molt aficionat á la música, pues arrodonint píndolas y remenant ungüents, 'ns daba lliçons de bon gust en música y cant; allí hauria sentit concerts matí, tarde y nit: ab altres noyas y joves, ballavam contradansas y minuets sens fatiganros may. * Allí reinaba la alegría y bon humor ab gran complasencia y satisfacció de l' apotecari, de sa obsequiosa esposa, y de sas galanas fillas. 'L Senyor aquí present, era mestre director dels concerts tertulians y 'ns acompanyava ab lo salteri, arias, duos y cansonetas, ab una intel·ligencia y una amabilitat digne de tot elogi y...

ENRICH.

Gracias, senyoreta, no m' ensalci més; molt poch feya per lo que mereixian aquellas senyoretas, y sobre tot vosté.

GUILLÉM.

Bueno; al grá, al grá. ¿Qué es lo que pretent vosté.

ENRICH.

Vaig al cas; de la coneixensa, vingueren las simpatías, de las simpatías l' amor.

MURRATALLAS. (*Apart.*)

Aquest si que al primer tiro ha fet blanco.

GUILLÉM.

Vosté cassa sense llicència; si que va depressa.

ENRICH.

Com que vosté aixís ho exigeix; y acabant la mèva demanda, vinch á dirli que 'm sembla que no li sò indiferent, y obehint l' impuls de mon cor, avuy tinch la alta honra de demanarli ab tota formalitat la ma de la sèva neta la senyoreta D.ª Gumersinda aquí present.

GUILLÉM.

Apoch apoch; vosté, segons entench, es un simple músich, si fós asamat cassador, ja fòra altra cosa.

MURRATALLAS. (*Apart.*)

¡Impediment!

ENRICH.

Sò músich per distracció; en quant aixó de cassar també ho he probat algunas vegadas per passatemp; pero jo tinch la carrera de medicina.

GUILLÉM.

¿Medicina? Un metje, á voltas ha de fer de comadrò, y pera ingressar en una familia noble con la mèva, ja veu, que 'm farà molt poch favor.

ENRICH.

Noble sò jo també y tinch rentas pera mantenirme decentment; pero no he volgut passar la vida sumerjit en lo fang de la ociositat, y ab aquest fi he cursat la carrera y soch metje graduat de Doctor.

GUILLÉM.

Vosté 'm paria de noblesa, vamos á veurer quina noblesa es aqueixa; nosaltres som Baróns. ¿Quin titol tè vosté?

ENRICH.

Barò també ho sò jo...

MURRATALLAS. (*Apart.*)

Com jo també.

ENRICH.

Y mon nom es bastant conegut en la noblesa catalana; me dich Enrich de Nyerro.

GUILLÉM. (*Ab explosió.*)

¡Nyerro! ¿Un Nyerro malehit atrevirse á demanar la ma de la mèva neta? ¿Un Nyerro pretendrer ingressar en ma familia de puríssim linatge? ¡Anatema! ¡Horror! ¡Execració! ¿No sab vosté que jo soch Cadell y que Nyerros y Cadells sempre han tingut rivalitats y s' han perseguit de generació en generació?

ENRICH.

Oh; aixó en temps de la María Castanya. ¿Pero ara?...

GUILLÉM.

Ara, llavors y sempre. Tinch l' escopeta carregada al punt de dalt y... me 'n vaig, me 'n vaig depressa per descarregarla á fora en qualsevol aucell, pues aquí, no sò duenyo de mí mateix y cometeria un atentat (*Se 'n vá.*)

ESCENA X.

Dits menos D. GUILLÉM.

(*S' quedan un moment com petrificats mirantse los uns als altres.*)

GUMERSINDA.

¡Dèu mèu! Dèu mèu! ¡Quín trastorn! ¡Quedan perdudas mas esperansas, desvanescudas mas ilusions.

ENRICH.

¡Vaya un ente original! Sembla impossible que avuy dia que 'ns aném civilisant, puga haverhi entre catalans qui tinga ideas rancias y ridiculas fins aquest extrém!

GUMERSINDA.

No 'm vè de nou, aquesta treta, ja me la temía.

ENRICH.

Pero per çó no havém de desesperar; pot ser mès tart lograrém convéncel.

GUMERSINDA.

Quant ell fica la banya al forat, ningúli farà treurer. ¿Qué faríau vos, Murratallas?

MURRATALLAS.

¡Qué sè jo! Difícil es de arreglarho; es un home tant estrambótich, qu' es necessari cassarlo al vol; si vosté hagués comensat per parlarli de casseras y noblesa y li hagués entretsenat mentidas, ara ja 'l tindria sèu, pero li ha parlat formal, y ha errat 'l tiro.

ENRICH.

¡Qué sabia jo! Dèu nos guart d' un ja está fet.

GUMERSINDA.

Un ja está fet, que no sabrém desfer.

MURRATALLAS.

Yo estava pensant que per medi de una sorpresa, ell que créu ab bruixas, lo podriam encantar; 'ns n' havem de discorrer una; ja veurá, vingui ab mí y probarém d' arreglarho.

GUMERSINDA.

Sí; Murratallas, discorregéusen una, que pot ser vos l' encertaréu.

ENRICH.

Espero que fins al últim extrém, Gumersinda, 'm sostindrás la paraula.

GUMERSINDA.

Fins á morir, Enrich mèu. (*Se donan la mà.*)

ENRICH. (*A Murratallas.*)

Aném; ab vos confío; á tot estich resolt. (*Se 'n van pèl foro.*)

ESCENA XI.

GUMERSINDA.

¡Un amor contrariat per ridiculesas y arbitrariedades de mon avi! Sempre ha tingut las sèvas manías, pero com ara may; los anys y

aquell parell de ximplés, li inculcáren aquestas raresas de cassera y noblesa. ¡Oh! lo qu' es jo, estich resolta; lluitarè fins al últim extrém, y si no puch lograr ma pretensió, secuestro proposarè al mèu promés.

ESCENA XII.

GUMERSINDA y PAULA.

PAULA.

¡Ay senyoreta! desde la cuyna sens volgué he sentit tota la conversa y deploro tant com vosté la contrarietat que l' está aflijint, já buscarém ab mon marit tots los medis per convencer á D. Guillém.

GUMERSINDA.

Si, feuhu; ningú millor que vosaltres que m' havéu vist neixer, que m' havéu criat, que tantas probas de estimació de vosaltres tinch.

PAULA.

No 'ns vulga fer mérits per tan poca cosa, pues no es res aixó en recompensa de haver gosat tants anys pau y tranquilitat al costat sèu.

GUMERSINDA.

Sort he tingut de vosaltres que havéu vetllat y vetlléu continuament per mí y mos interessos, pues may faltan codiciosos y mal intencionats per arruinar á las familias, sent com era tan fácil que succehís aixís ab lá mèva, administrant los mèus interessos ab tant descuit mon avi que no pensa més que ab la noblesa y l' escopeta. (*Se sent un tiro.*) ¿Si será ell 'l qu' ha disparat?

PAULA.

Si son llebras ó perdius, á fé que las troba bèn aprop.

GUMERSINDA.

No; no son llebras ni perdius lo que ha cassat; á un ignoscent aucellet ha descarregat la sèva fúria.

PAULA.

¿A un aucellet? Sí que es capricho extrany. Ruído sento. (*Se 'n vá á la porta del foro á mirar.*) ¿Qué haurá succehit? Es ell que puja la escala correns y tot agitat.

GUMERSINDA.

¡Dèu mèu! pot ser ha ocorregut alguna desgracia.

ESCENA XIII.

Dits. D. GUILLÉM.

GUILLÉM. (*Sortint sensa escopeta y tot desconcertat.*)

¡Ay, pobret de mí! ¡Ay desgraciat! ¿ahont me podria amagar? Sens volguer acabo de cométrer un crim.

GUMERSINDA.

¡Infelis! ¿Qué diu?

PAULA.

¿Cóm ha sigut? Expliquis.

GUILLÉM.

Com tú recordarás, 'm venían tentacions de disparar l' escopeta al teu novio; he sortit correns, y en lloch de dispararla volent matar á un paidal, he errat la puntería y he mort á una dona qu' estava cullint cols.

GUMERSINDA.

¡Qué diu! ¿Qué diu, desdichat?

PAULA.

¡Verje Santa de la Bona Nova! Veji ahont lo ha conduhit la seva *afassiò*.

ESCENA XIV.

Dits y TURREYAS.

TURREYAS. (*Entrant furiós pèl foro.*)

¿Ahont es aqueix assessí, que li tinch d' obrir un trau al ventre y treüreli las tripas?

GUILLÉM. (*Cayent arrodillat als peus de 'n Turreyas.*)

¡Ay, pietat, pietat! que jo no ho volia fer, ja vos demano perdò, no hi tornarè més.

TURREYAS.

¿No hi tornarà més? ¿Ara que ho ha fet? No; no hi ha perdò per vosté. ¡Assessí! ¿Ahont hi ha una eina que talli? (*Busca.*)

GUMERSINDA.

¡Pietat!

PAULA.

Detenius.

GUILLÉM.

¡Ay tristet de mí! ¡Ay infelís! Ja ha arribat la mèva hora, *mea culpa, mea culpa, mea culpa.* (*Donantse cops de pury al pit.*)

TURREYAS.

No 'n trobo cap. Sort ne tè; pero... va; no 'm vuy comprometre, me 'n vaig á avisar á la justícia y li asseguro que me l' ha de pagar cara... y bèn cara. (*Fá com si se 'n vá, y sona un altre tiro.*)

GUILLÉM. (*Assustat.*)

¿Qué es aixó? ¿Ja matan á algun' altre dóna?

PAULA.

Avuy tot serán desgracias y trastorns.

GUMERSINDA.

¡Dèu mèu! ¿Qué déu haver estat?

TURREYAS.

Algun altre ximple com vosté que ha enviat á algú al altre barri.

GUILLÉM.

Jo estich bèn fresch; *Si de esta escapo y no muero, no 'm llamarán*

mata perrus, sino mata dónas, y encara que dolentas, me las farán pagar per bonas.

ESCENA XV.

Dits. D. ENRICH ab escopeta y MURRATALLAS, ab estornells enfilats ab la baqueta.

GUMERSINDA.

¡Ay, Enrich! ¡Quina desgracia es la nostra! Lo mèu avi acaba de matar á la dóna del nostre vehí.

TURREYAS.

Sí; aquest assessí l' ha fusellada.

ENRICH.

Sosseguéus, que no n' hi ha per tant; la vostra dóna, no ha mort ni molt menos; es veritat que una perdigonada l' ha feta caurer y l' ha trastornada...

MURRATALLAS.

Pero com cullia cols y li ha tirat per detrás, 'ls perdigons se l' hi han plantat al cap de vall de l' esquena.

TURREYAS.

¿Y no es morta?

ENRICH.

¡Qué ha de ser! Una dotzena de perdigons y res més.

GUILLÉM. (*Alsantse.*)

¡Respiro!

GUMERSINDA.

¡Ay, Enrich, de quin susto 'ns treus!

PAULA.

La Verje Santa de la Bona Nova 'ns ha salvat.

TURREYAS. (*Mirant á D. Enrich.*)

Y... ara que bè 'l miro, vosté es l' estudiant que 'm vá salvar la dóna y 'ls tres bassons quant va desocupar.

ENRICH.

Vritat es; ara vos reconech; vos sou 'n Toni Turreyas.

TURREYAS.

Ell mateix. ¡Ay, senyor Enrich! ¡Quín favor me va fer! La mèva dóna y 'ls tres recien nascuts desahuciats ja per 'l metje que ls asistia s' acabavan de morir, quant per una casualitat coneguí á vosté, se 'n encarregá y salvá á 'n ella y als tres bassons; no volguè cobrar ni un quarto, pues me diguè que visitaba de franch als pobres. Tan gran favor, no li podrè pagar may.

ENRICH.

Pues ara per recompensa, os demano que 'm perdonéu al senyor, me 'l deixéu tranquil y no l' incomodéu més.

TURREYAS.

Essent per vosté, demani aixó y tot lo que vulga de mí; pero 'm farà 'l favor de curarme la dona.

ENRICH.

Anéu en pau, que no li faltarà assistencia.

TURREYAS.

Gracias, D. Enrich; mani y disposi d' en Toni Turreyas y Turrons; de la mèva pobresa, de la dóna y del bessons; vosté es 'l pare dels pobres; metjes com vosté no n' hi ha en tota la gropa d' Espanya ni en tot lo món. Servidor de vostés, mis senyors; visquin molts anys, estigan bons. (*Treyentse la barretina y sent grans cortesias desapareix.*)

PAULA.

Vamos: que 'n Turreyas, es un home molt agrehit.

ESCENA ULTIMA.

Dits menos TURREYAS.

GUILLÉM.

¡De bona he escapat! Vaja, tinch de confessar que 'ls metjes y comadrons serveixen per alguna cosa.

MURRATALLAS.

¡Oh! Vosté encara no sab totas las habilitats del senyor: havém sortit á cassar y lo mateix que vosté aquella vegada, s' ha descuidat dels perdigons; ha vist un vol de set estornells arranglerats, fica la baqueta dins del canò, tira; y miréusels aquí enfilats tots set. (*Mostrant set estornells enfilats ab la baqueta, que fins ara havia tingut ocults.*)

GUILLÉM. (*Molt admirat.*)

Si qu' es habilitat rara; aixó ja son figas d' altre panè. Será molta honra pera mí. 'l que ingressi en ma llustre familia. (*Agasant á Gumersinda per la mà.*) D. Enrich, Aquí tè á ma neta, casis ab ella, li suplico, fassim aquest favor.

ENRICH.

¡Gumersinda! (*Passant al seu costat y donantli la mà.*)

GUMERSINDA.

¡Enrich mèu! Gracias, Murratallas.

PAULA.

Per últim hi ha caigut.

GUILLÉM.

Llassos de amistad y parentíu, rompen las rivalitats dels Nyerros, ja que tanta habilitat tenen, é inmensos favors saben fer. (*Al públich.*)

Desde avuy á mos Cadells

(*Senyalant l' escut*)

un vol d' aucells ornará
y ma casa 'l nom pendrá
de Manso del Estornells.

FI.

Nota. —Lo comprés entre estrelletas * * per ser alusions personals y de localitat, pot suprimirse en la representació.

BARCELONA

ESTAMPA DE LLUIS TASSO SERRA

21 Y 23, ARCH DEL TEATRO, 21 Y 23

